

BURGERS BETREKKEN BIJ DE AANPAK VAN ONDERMIJNING

Foto: Liesbeth Dingemans

31 mei 2021

AUTEURS: JOSÉ KERSTHOLT , NICOLE LIEVE

In 4 stappen kunnen burgers worden gestimuleerd om vaker ondermijnende criminaliteit te melden. Het begint met het kunnen herkennen van signalen van ondermijning en burgers moeten het gevoel hebben dat ondermijning ook hen raakt. Wat er met een melding gebeurt moet helder zijn en burgers moeten vooral makkelijk kunnen melden.

Ondermijnende criminaliteit kenmerkt zich door de verwevenheid van onderwereld en bovenwereld. Georganiseerde misdaad is een economie die facilitators in de legale wereld nodig heeft voor het realiseren van haar doelen. Denk aan het regelen van vergunningen, vastgoed, logistiek of het witwassen van geld. Juist door die verwevenheid met de bovenwereld zijn

er zichtbare signalen die kunnen duiden op ondermijnende criminaliteit. Veel burgers kennen waarschijnlijk wel plekken in hun omgeving waar het niet helemaal pluis lijkt; locaties waar mensen elkaar op rare tijden ontmoeten, kapperszaken waar nooit iemand komt of een werkeloze buurman die in (te) dure auto's rijdt. Over het algemeen is er meer van ondermijnende criminaliteit te zien dan je denkt. Je moet het echter wel kunnen herkennen om te kunnen melden ('je gaat het pas zien als je het doorhebt', om met Cruif te spreken). Maar wat is er nodig om mensen vervolgens daadwerkelijk een melding te laten doen?

Hoe erg vind je het dat er een hennepkwekerij in je buurt zit?

In dit artikel schetsen we op basis van recent onderzoek en ervaringen met samenwerkingstrajecten de noodzakelijke stappen die burgers kunnen zetten om tot actie over te gaan en geven we handvatten voor gemeenten en politie om de meldingsbereidheid te vergroten. Op voorhand willen we daarbij opmerken dat het in bepaalde buurten lastiger zal zijn om de meldingsbereidheid te vergroten dan in andere. Als het bijvoorbeeld om bekenden gaat en/of de angst voor represailles groot is zullen mensen sowieso minder geneigd zijn om te melden.

ZIE IK HET?

Een belangrijke voorwaarde voor het melden van een signaal van ondermijning is dat burgers ook daadwerkelijk in staat zijn om die signalen te herkennen. In een [onderzoek](#) hiernaar werd proefpersonen gevraagd foto's van verschillende plekken in Enschede te beoordelen en aan te geven of zij signalen van ondermijning herkenden. Van de foto's waarvan de wijkagent aangaf dat er mogelijk ondermijnende activiteiten plaatsvonden werd ruim 20 procent als zodanig beoordeeld. Belangrijkste redenen die proefpersonen noemden hadden te maken met de verloederde toestand van het pand, zoals dichtgetimmerde ramen. Ook werd een onduidelijke functie van het pand genoemd als mogelijk signaal. Het herkennen van een signaal is een eerste vereiste om misstanden te kunnen melden. Daar wordt al volop op ingezet in sociale-mediacampagnes zoals van de Taskforce-RIEC Brabant-Zeeland en Platform Veilig Ondernemen Oost Nederland. Naast het herkennen van signalen richten deze campagnes zich ook op de kosten die ondermijnende criminaliteit met zich meebrengt.

VIND IK HET ERG?

Naast kennis van signalen speelt ook de houding ten opzichte van de criminele activiteit een rol in de meldingsbereidheid. Hoe erg vind je het dat er een hennepkwekerij in je buurt zit? Naarmate mensen hennepsteelt

minder erg vinden zijn ze ook minder bereid om te melden ('Ach, wat is er mis met plantjes water geven?'). De houding ten opzichte van ondermijnende criminaliteit kan veranderen als mensen zich bewust worden van de (maatschappelijke) kosten en risico's die het met zich meebrengt. In het geval van hennepplantages zijn dat bijvoorbeeld het risico op brand, wateroverlast of geweld. Met name door storytelling kunnen mensen persoonlijk worden geraakt.

Het gemelde signaal kan een puzzelstukje zijn in een groter geheel

Een verhaal dat dichtbij is (je buurman die gevaar loopt of je eigen huis dat afbrandt) zal je eerder raken en je houding doen veranderen. Iets wat schijnbaar ver weg leek komt daarmee ineens dichtbij. *Storytelling* wordt in voorlichting op scholen en voor ondernemers gebruikt om de impact van ondermijning duidelijk te maken. Ervaringen hiermee leert dat het het onzichtbare dan ineens heel zichtbaar wordt en de kans op handelen van burgers toeneemt.

MOET IK IETS DOEN?

Nadat mensen een vermoeden hebben dat er sprake is van ondermijnende criminaliteit, is de volgende vraag of er wel voldoende evidentie is om te melden. In een [onderzoek](#) naar meldingsbereidheid kwam naar voren dat mensen overtuigd moeten zijn dat het daadwerkelijk een signaal van ondermijning betreft voordat ze gaan melden. Mensen zijn minder geneigd om te melden als zij onzeker zijn of er ook daadwerkelijk ondermijning plaatsvindt. [Burgers](#) zijn dan bijvoorbeeld bang dat ze iemand vals beschuldigen en/of dat ze hun melding onvoldoende kunnen onderbouwen. De verwachtingen ten aanzien van de invloed van een melding zijn daarmee niet altijd redelijk en is het van belang om er in voorlichtingen op te wijzen dat actief optreden pas plaatsvindt wanneer het gaat om een combinatie van signalen. Het gemelde signaal kan een puzzelstukje zijn in een groter geheel. Het is sowieso belangrijk om burgers het gevoel te geven dat het nuttig is dat zij melden, dat hun privacy is gewaarborgd en dat het wordt opgevolgd. Als ze dat idee niet hebben zullen ze niks doen.

Meldingsbereidheid: 4 stappen

1. Zie ik het? Heb ik door dat er sprake kan zijn van ondermijning?
→Maak het onzichtbare zichtbaar en wat ver weg is dichtbij.
2. Vind ik het erg? Raakt het mij? →Schets de impact op een manier die raakt (bijvoorbeeld via storytelling).

3. Moet ik iets doen? Heb ik wel voldoende evidentie? → Geef inzicht in de waarde van de melding als puzzelstukje in het geheel.
4. Waar kan ik melden? Wat kan ik doen? → Maak anoniem melden makkelijk. Zorg voor warm contact.

WAT KAN IK DOEN?

De laatste stap om tot melding over te gaan is dat mensen moeten weten hoe en waar ze kunnen melden. Dat is niet altijd duidelijk voor burgers. Er ontstaan steeds meer meldpunten op lokaal niveau bij gemeenten en bij private partijen in de branches, waardoor burgers makkelijk het overzicht verliezen. Belangrijk is dat melden niet te veel moeite kost en burgers en/of ondernemers er vertrouwen in hebben dat er goed mee wordt omgegaan.

TOT SLOT

Melden is een van de mogelijke acties die burgers kunnen nemen. Tegelijkertijd ligt daarmee de bal bij de overheid om er daadwerkelijk iets mee te doen. Veiligheid is immers van ons allemaal en idealiter werkt de politie met burgers samen om de ondermijning aan te pakken. Burgers kunnen echt het verschil maken, nog meer dan dat je op voorhand zou denken. Denk aan horecaondernemers die geen contante betalingen aannemen, bedrijven in de logistiek die met chauffeurs in gesprek gaan over chantabiliteit en camera's plaatsen in vrachtwagens om chauffeur en lading te beschermen voor ongewenste lading. Zo worden ondermijnende activiteiten verstoord of gestopt.

Elkaar kennen en elkaars nummer hebben werkt beter dan mediacampagnes

Om burgers te stimuleren zelf in actie te komen is het niet voldoende om te vertellen dat er meer moet worden gemeld. Naast investeren in kennis en inzicht is ook het opbouwen van vertrouwen via warme contacten van groot belang. Zo zouden burgers op een laagdrempelige manier bijvoorbeeld even kunnen sparren met de politie, of met elkaar, over wat zij zelf kunnen doen bij vermoedens van ondermijning. Elkaar kennen en elkaars nummer hebben werkt beter dan mediacampagnes. Concrete aanpakken laten zien dat het werkt. Na lokale voorlichtingen bij ondernemers op industrieterreinen en buitengebied waarbij aan alle voorwaarden was voldaan (zie kader) was er al na een week een significante stijging te zien van het aantal meldingen. <<

José Kerstholt en Nicole Lieve zijn respectievelijk werkzaam bij TNO en Landelijke Portefeuille Gebiedsgebonden Politie.

José Kerstholt is bereikbaar voor vragen en discussies via e-mail: [jose.kerstholt\(at\)tno.nl](mailto:jose.kerstholt@tno.nl).